

ФИЛОЗОФИЈА, ТЕОРИЈА, НАСТАВА ИСТОРИЈЕ

Проф. др Вукашин Пешић

ИСТОРИЈСКО И ФИЛОЗОФСКО (И НАУЧНО) САЗНАЊЕ УНИВЕРЗУМА

1. Људи су од искона у току читаве историје тежили да сазнају шта је све то што опажају (виде, чују...), откуда то потиче и куда то води, ко је то створио и зашто, шта је човек у свему томе, да ли у бесконачној природи (универзум) постоје њему слична бића, каква је даља извесност (судбина) људи на Земљи... Ове знатижеље изражене су у митовима, еповима, предањима, филозофији. Пре 6000 година оне су заокупљале Гилгамеша. Једна легенда каже да су Икар и Дедал настрадали због жеље да заплове у свет звезда. Стари Грци су настојали да научно заснују филозофију и астрономију. Астролози су веровали да звезде утичу на судбину људи, чинили су велике напоре, нарочито Нострадамус да то докажу. Језуити су спалили живога Ђордана Бруна зато што је говорио да је свемир бесконачан и што се није хтео одрећи сазнања да се Земља окреће око свог средишта, што је данас ноторна чињеница.

За кратко време погинуло је више космонаута на путу за васиону. Велики је број знаних и незнаних страдалника у историји који су погинули у

трагању за бесконачним тајнама природе. И као што нема краја њеним тајнама, исто тако неће бити краја трагедијама људи (док их буде било) у трагањима за тим тајнама. Ова њихова тежња чини срж њиховога умног и социјалног бића и ништа је из њега не може одстранити.

Постоје непосредни (практични) разлози за филозофско и научно сазнање (гносеологију) и освајање космоса. Из астрономије знамо да небеска тела настају, хладе се, распадају се. Тај астрономски историјски процес пролази и Земља: у одређено астрономско време нестаће њена цивилизација. Ваљало би да човечанство то спречи. Оно то може ако пронађе небеска тела у космосу на којима постоје аналогни услови за живљење као на земљи и ако на њих насели (пренесе) њену цивилизацију.

Жељу и наду људи да сазнају тајне природе ојачали су развој науке и закорачење људи у космос. Од науке се све више очекује у откривању тих тајни. Наука је открила много тајни универзума. Она ће то наставити и акумулирати у својој историји.

Досадашње живљење овоземаљских људи текло је у ери Земље. Њихово залажење у космос указује да наступа космичка ера. Овом приликом даћемо веома сажет преглед досадашњег (историјског, филозофског и научног) сазнања космоса и указати на његово даље развијање. Указаћемо и на специфичне функције појединих наука у разјашњавању природе. Као што ћемо видети из даљег излагања, свака од њих улази својим функцијама на специфичан начин у космичку еру. Сматрамо да савремени човек треба да буде информисан о овој теми у коју и сам спада. Ово посебно важи за научне раднике. Њихов основни задатак јесте да стечено знање о природи пренесе на младе генерације.

2. Појам универзума. О универзуму је формиран астрономски и енциклопедијски појам. У астрономији универзум означава укупност небеских тела и њихова васионска кретања. Универзум се означава и терминима васиона, свемир, космос. На основу астрономских и филозофских сазнања формиран је о њему енциклопедијски појам. У том смислу под универзумом се подразумева све што постоји. Највише сазнања о универзуму оствариле су астрономија и филозофија, па су оне формирале највише појмова о космичким чињеницама.

3. Нивои научног сазнања универзума. О чињеницама универзума постоје три нивоа сазнања: хипотеза, теорија и научни закон. Целокупна гносеологија (научно сазнање) о појавама одвија се путем њих.

Хипотезе су почетна (полазна) обавештења о проблему који се проучава. Као и друга научна сазнања, хипотезе се испитују теоријски и емпиријским истраживањем. Ако се хипотеза тиме потврди, она се транс-

формише у теорију, евентуално у научни закон. О феноменима универзума постоји много хипотеза, као што је она да се васиона шири. То је схватљиво ако се зна да је ширење процес и модалитет бесконачности, а то ваља емпиријски утврдити. У току даљег истраживања космоса хипотезе о његовим чињеницама провераваће се емпиријским доказима.

Теорија (учење) је следећи (виши) ниво сазнања од хипотезе. Поред овог значења, теорија означава науку као целину. По епистемолошкој заснованости извесне теорије су прошле хипотетички ниво, али нису чињеничне и емпиријски потврђене у оној мери да би се могле сматрати научним законом, као што је случај са теоријом о постојању живота ван земље. И поред релевантних мисаоних аргумената на којима се заснива, та теорија још није емпиријски потврђена, али није ни оспорена. Аналогно је са Кант-Лапласовом теоријом... О појавама универзума формиран је велики број теорија, биће их још, јер јесу универзум и његова историја бесконачни. Тиме се поставља и питање бесконачности историје.

У даљем проучавању универзума ваља испитати теорије о његовим феноменима (појавама). Неке од њих биће емпиријски оспорене, а неке ће добити важење научног закона. То се десило са Птоломејевом теоријом геоцентричног система. Никола Коперник научно је утврдио да се Земља окреће око Сунца, а не Сунце око ње. Што је тврдио Птоломеј. Тиме је његова теорија емпиријски оспорена, а Коперниково учење добило је важење научног закона у историји Космоса.

О феноменима природе утврђено је до сада више научних закона. Они се темеље на емпиријским доказима. То је чињено на Земљи и њеној ближој (васионској) околини, у коначним димензијама. У даљем изучавању универзума ваља испитати њихово важење у бесконачним димензијама. Сматрамо да ће тај научни поступак тећи у основи као и епистемологија која се до сада формирала о природи. Но, он ће претрпети промене, јер су постојеће науке формиране у коначним релацијама, у универзуму оне су бесконачне. Због тога у даљем проучавању универзума ваља испитати супстанцијалну зависност коначног и бесконачног. На тој релацији ваља испитати проблем релативности, гравитацију, ефекат центрипеталних и центрифугалних сила, међузависност микро и макро система... све то у историјским токовима.

4. Научни аспекти изучавања универзума су (много) бројни има их, такорећи, колико и наука, јер чињенице које проучава било која наука супстанцијални су део универзума. Број наука и научних аспеката проучавања универзума ће се повећавати, јер су чињенице универзума неисцрпне. То изискује да се науке систематизују зависно од супстанцијалног развоја универзума и стратификације у његовом систему.

Према досадашњем научном сазнању, универзум је супстанцијално јединствен систем материје и њених кретања. Сагласно томе он се може ваљано проучавати дијалектички (мултинаучно), тј. епистемолошким уопштавањем свих наука (природних и друштвених), јер су, како смо истакли, све чињенице које оне проучавају супстанцијални део универзума. У том научном процесу формирају се епистемолошке корелације (везе) филозофије и астрономије, као и њихове епистемолошке везе са другим наукама. Њихову заједничку основу чине супстанцијални (материјално-енергетски) систем природе, а све то епистемолошки спада у матрицу историје.

До одласка људи у космос ванземаљска природа проучавана је са Земље. У тој операцији формирале су се најпре филозофија и астрономија. Оне представљају епистемолошке матрице сазнања о космосу у које се уопштавају сазнања посебних наука о њему. У том оквиру јавља се маса проблема. У њиховом средишту су супстанцијални односи коначног и бесконачног.

5. Филозофско сазнање универзума је старо. На европском тлу први су га формирали стари Грци. Филозофија је сазнање о свету и поглед на свет као целину (систем), сазнање о његовом пореклу.

У току историје настало је у филозофији више школа (праваца). Извесне од њих, нарочито неки филозофи (више старих Грка, Коперник, Ђордано Бруно, Кант, Лаплас, Холбах, Анштајн, Лењин, Циоколски и др.) дали су значајан допринос теоријском конципирању основних проблема космоса.

Филозофија се састоји из неколико дисциплина (грانا). За изучавање универзума посебно су релевантне теорија сазнања (гносеологија) и филозофија природе. Оне настоје да прецизирају предмет сазнања и могућности (границе) сазнања. По једнима (Холбах...) природа и људско друштво су јединствени. За сазнање једни сматрају да је ограничено. Иако пред њима стоји бесконачност, други сматрају да оно није ограничено. Досадашња његова остварења показују да се оно субјективно и објективно развија и да није ограничено. Друго је питање колико оно може сагледати бесконачност универзума.

За упознавање универзума релевантно је сагледавање његовог устројства. Он, као што смо поменули, представља супстанцијални систем изведен по узрочном, односно генетичким законитостима, ван узрока и система нема ништа. Ово није фатализам него закономерност која безусловно важи у природи. Сазнање супстанцијалног устројства природе јесте епистемолошка основа филозофског и научног сазнања исте.

Целокупна до сада наша гносологија формирана је у приликама на Земљи. Одласком људи у космос и живљењем у њему она се наставља у измењеним космичким приликама. То захтева да се досада формирано сазнање о космичким чињеницама проверава у самом космосу. Одлазак људи у космос представља почетак нове етапе у историји човечанства.

У новије вријеме филозофија користи за своје концепције сазнања посебних наука. Тиме она настоји да сагледа природу у целини, укључујући ту и људско друштво. То је управо научна филозофија. То име дао јој је Огист Конт.

Преко посебних наука филозофија настоји да уопшти целокупно сазнање о свету (универзуму). Тиме она тежи да буде систем научних сазнања, или, како је Декарт рекао наука над наукама. За попуњавање свог гносеолошког оквира неопходно је да она развија епистемолошке везе са свим наукама, посебно са онима које су јој по универзалности предмета изучавања најближе. По томе њој је најближа астрономија.

Основна законитост по којој се креће универзум, а који филозофија настоји да утврди, јесте узрочна (генетичка) супстанцијална и системска повезаност појава у њему. Узрочност је основни проблем филозофије. Он се поставља свакој науци за појаве које она проучава. Свака појава има своју историју и ван историјских процеса процеса нема ништа. Филозофија је концепирала проблем узрочности према збивањима на Земљи и посматрањима са ње. Рачунамо да узрочна законитост која је сагледана на овај начин важи и ван њеног подручја, јер структуру целог универзума чини материјалност. Но, важење узрочности ваља емпириски испитати у бесконачним релацијама. То је превасходна област (подручје) астрономије.

6. Научно сазнање о универзуму формира се и обједињује непосредно у астрономији. Она проучава небеска тела (звезде) планете, комете... и њихова васионска кретања. То је њена епистемолошка, односно научна функција. Дуго времена није било позната бесконачност универзума, сада се то научно зна. То сазнање поставља астрономији (и другим наукама) пуно проблема и захтева. За решавање истих неопходно је да астрономија развија сопствену методологију и епистемологију у цјелини. Сем са филозофијом, она ту функцију треба да развија са другим посебним наукама. Тиме астрономија формира научни систем о универзуму. Његова бесконачност изискује да се то ради систематски, мултинаучно (дијалектички) генетичким и епистемолошким редосљедом.

До сада је епистемологија астрономије била физикална и хемиолошка. У даљем развоју она ће, поред тога, бити биолошка, социолошка... маултинаучна, јер неминовно следи живљење људи у космосу, оно је већ почело. И то је почетак још једне историје човечанства.

7. Епистомолошке функције посебних наука у проучавању универзума. У досадашњем проучавању космоса највише су допринеле природне науке. Оне ће то чинити и убудуће. Но, пошто се рачуна да у њему постоји живот и ван Земље, разјашњавање тог његовог модалитета изискује примену и других наука. Тај захтев намеће и путовање и живот космонаута у васиони. У даљем проучавању космоса потребно је стога ангажовање наука које ће проучавати материјалност универзума, као и наука које ће проучавати његову духовну културу (социологије, психологије, етике...), а све то у матрици историје.

Сагласно супстанцијалној повезаности природе, повезују се епистемологија и методологија наука. Астрономија и научна филозофија ваља да се повезују првенствено са наукама које су им по супстанцијалној и методолошкој корелацији најближе. Супстанцијално најближе су им филозофија и хемија, а по методолошкој функцији математика.

8. За математику се каже да је језик природе. Но, она је истовремено и нужан језик науке. Њеном применом астрономија егзактно проширује сазнања о универзуму. Њеном применом објективно се утврђују модалитети макро и микро чињеница, из њих се управо састоји универзум. То је једно од суштинских питања универзума, јер су чињенице у њему бесконачне. Сви феномени у универзуму су у одређеним корелацијама. Оне се могу егзактно утврђивати прецизном примјеном математике.

Будући да је универзум материјално и по кретању бесконачан, поставља се питање: какав облик он има (као целина) и његови делови (галаксије), те каква је њихова супстанцијална и генетичка (развојна) корелација? Ова питања су релевантна и стога што облик (форма) зависи од каквоће и количине њеног садржаја.

Следеће астрономско-геометријско питање јесте: по којим геометријским линијама (путањама) се креће универзум и зашто, као и то какве функције врши у бесконачности тачка, линија, површина и геометријски простор?

Облици тела своде се на геометријске моделе. Поставља се питање: који геометријски облик има универзум?

У систему нашег Сунца планете се крећу по кружним, односно елиптичним путањама. Окрећући се око својих средишта, оне су формирале лоптасте облике. Сходно томе и бесконачни универзум требало би да има аналоган облик и путању кретања. Геометрија и физика треба да објасне ово деликатно питање на линији бесконачности.

9. Астрономска физика. У досадашњем развоју физика је утврдила материјалност природе (пхисис) и извјесна њена кретања и појаве

(температуру, светлост...), нема материје без кретања ни кретања без материје. У том процесу настају све појаве. Питање материјалности поставља се у свим наукама, јер оно стоји у основи свих појава које оне изучавају. Услед тога све науке супстационално се повезују са физиком и астрономијом посебно.

Сматрамо да закономерности које је физика утврдила у вези са Земљом, морају важити и ван ње у универзуму. Материјали са Месеца су као и ови на Земљи. Одлазак људи на Марс (који предстоји) прошириће ово сазнање. Но, ове законитости утврђене су у коначним релацијама, а универзум је бесконачан. Пред физику то поставља много сложених проблема. Она треба да преиспита до сада утврђена физикална сазнања у условима бесконачности. У тим условима ваља прецизирати модалитете материје и енергије, да ли се оне повећавају и да ли се космос тиме шири. Материја је извор енергије па се поставља питање, да ли је енергија генератор материје или је само прерађује, те како је генетички то почело? Посебно питање је ту за физику корелација кретања и времена. Времена без кретања нема. Време је управо трајање процеса, односно кретања, оно је модалитет кретања. У бесконачним релацијама овај проблем, нарочито почетак времена, изузетно је сложен. Материјалност, кретање и време у универзуму постављају пред физику мноштво проблема, тиме она улази у космичку еру.

10. На основу досадашњег развоја хемије можемо констатовати да је њена функција у научном сазнању универзума аналогна тој функцији физике. Основу њихове аналогije чини материјалност природе. Спектрална анализа показује да се хемијски елементи који су откривени на Земљи налазе и ван ње. Сходно томе, хемијски процеси на Земљи треба да се дешавају аналогно и ван ње. Једињења која се формирају у неорганским и органским процесима на земљи, рачунамо да се у одговарајућим условима формирају и ван земљиног подручја. То поткрепљује хипотезу о постојању живота и у ван земаљским просторима. Но, у космосу хемијски, као и физички процеси, теку у бесконачним модалитетима. У тим релацијама могуће је да се њихови ефекти разликују од аналогних ефеката на Земљи. Ова могућност захтева да се законитости хемије који су до сада утврђени проверавају у бесконачним модалитетима универзума. За ту сврху неопходно је убрзати формирање неорганске и органске космичке хемије.

11. Знање о структури небеских тела оскудно је. Оно се у знатној мери заснива на хипотезама изведеним и сазнања тих феномена у унутрашњости Земље, о чему се такође не зна довољно, (земљотреси, вулкани, гејзери...). Ова питања постављају се и за друга небеска тела. На површини суседних планета запажају се промене које су изазвале њихове силе у унутрашњости. Да би се универзум вишестрано научно разјашњавао,

ваља изграђивати, аналогно географији, геологији... Земље, одговарајуће науке за свемирска тела.

12. Следећи виши ниво супстанцијалног развоја природе од неорганског јесте биолошки (органски). За сада знамо да се он формирао на Земљи. Да ли он постоји у Космосу ван ње - најатрактивније је питање у гносеологији. Захтев да се одгонетне ово питање поставља се науци у целини, а биолошким наукама посебно.

Космонаути живе у васиони више година. Путовање и живљење у њој су тешки. Космонаути морају да се прилагођавају њеним приликама. То треба да омогући техничке, медицинске и друге биолошке науке. И њих ваља подићи на виши, васионски, ниво.

Проналажење живота у васиони, ван Земље, на што се рачуна, ставља пред биолошке науке сложене проблеме и захтеве. У ту сврху неопходно је припремати ове науке за виши ниво сазнања универзума.

13. Функције друштвених наука у разјашњавању космоса. Ако у космосу постоје жива бића и цивилизација ван Земље, она морају живети у извесним заједницама (скупинама). Њихови житељи морају имати извесно друштвено понашање. То намеће логика живота (и живог). *Заједништво живих бића* представља један од модалитета живљења. У неорганским и органским структурама (једињењима) налазимо заједништва. Ако у васиони (ван Земље) постоје жива бића, код њих и ових на Земљи мора постојати извесна аналогија у понашањима, али и разлике, јер је космос и у томе бесконачан.

14. У научном освајању космоса и економске науке претрпеће промене, јер ће се изменити извесни економски односи људи. До њих ће довести виши ниво (ефекат) рада у космичким односима људи. Мораће се мењати извесни њихови односи као што је експлоатација људи која се формирала на земљи. Поставља се питање: шта је доминантније рад или својина? Престоји формирање и економских наука космоса.

15. Духовни живот људи у космосу. Живећи на Земљи човјечанство је формирало материјалну и духовну културу. Биолошки ниво оно је подигло на виши, културни ниво. Култура на Земљи је највиша за коју се зна. Боравећи у оближњем космосу космонаути су утврдили да се услови за живљење у њему драстично разликују од ових на Земљи. Температура, светлост и остали агенси (дражи) који делују на рецепторе, односно на чула разликују се од ових на Земљи. Психофизиолошки апарат људи и других живих бића на Земљи формиран је у њеним условима. Он није довољно подобан за психолошке процесе у космичким приликама. Сви психички процеси (осети, перцепције, емоције, мишљење) одвијају се онамо у из-

мењеним приликама, чулна (психофизиолошка) и виша нервна делатност такође. Да би ово земаљски људи могли претрајати у космосу неопходно их је за то и психички оспособити. Ово сазнање ваља да усмери психологију и на ту психолошку област.

Ако у Космосу, ван Земље, постоје жива бића, она морају имати извештан психички живот. Ову хипотезу психологија ваља да конципира у своје учење. Све науке о људима, антропологија посебно, морају укључити у свој предмет изучавања космос, гледану историју.

16. Морал у космосу. Људи су до сада формирали више међусобних односа: радне, економске, правне, политичке. У правној држави регулисан је положај човека као радног, економског, правног, политичког субјекта. У тим односима изграђене су економске, културне и друге вредности.

У понашању људи значајну улогу има њихов морал, њега условљавају остали друштвени односи али, мање или више, и он њих прожима, што зависи од хуманизације тих односа.

У моралним односима средишња вредност је *човек као људско биће*. Он се у науци, посебно у етици, ставља изнад осталих вредности. Напредне друштвене снаге настоје да човек добије тај статус у пракси (у свакидашњем живљењу). Иако су извесне социјалне области хуманизиране, морални односи на Земљи се погоршавају. Води се тешка борба између добра и зла, између морала и неморала, морал запада у кризу, појачава се његова ерозија.

Иако је живот људи највише морално добро, он се масовно уништава у његовим личним и масовним сукобима. У ратовима, нарочито у новије време, људи су јефтин потрошни артикл. Ове констатације потврђују непрекидни ратови, нарочито у новије време, и друга свакојака уништавања људи и њихових добара. Поставља се питање: колико ће односи људи у космосу утицати на морал који је сада на Земљи.

Досадашње путовање људи у космос указује да ће овдашњи морал претрпети (онамо) промене. Мораће се више уважавати моралне вредности човека, и морал ће из Земљине ере ући у космичку еру.

У борављењу и раду космонаута на сателитима у васиони морални односи и моралне вредности дошли су у први план. Они су код њих потиснули политичке, регијске, националне и друге социјалне разлике. Показало се да су људи људима у васиони толико морално неопходни да им је живот у њој без морала немогућ. Намеће се закључак да живот људи у космосу захтева безусловно да се савлада ерозија морала до које је дошло на Земљи. Ова констатација поставља пред етику деликатне захтеве.

Неопходно је да она преиспита досада настала етичка учења и да приступи проучавању моралних захтева које намеће живљење људи у Космосу.

Као и друге науке, етика ваља да рачуна на постојање живих бића у васионе, ван Земље. Ако се овоземаљски људи сретну са њима, ваља да имају у виду и изванредан морални сусрет. Ову могућност етика ваља да конципира у своје учење. Неопходно је да она као и друге науке постане васионска.

17. Сви процеси (појаве) у природи, укључујући ту и људско друштво, имају своју историју (ток, трајање), универзум и сазнање о њему такође. Ово научно сазнање захтева да се изучава и његова историја. Упоредно са тим ваља изучавати историју сазнања васионе. Са осталим наукама и она улази у космичку еру. Историја је за њих временска матрица. Пред историју, као и пред остале науке, поставља се питање бесконачности. Веома тешко је ту утврдити историјски почетак универзума-бесконачности.

18. Споразумевање људи путем језика је њихова животна потреба. Због убрзаног обједињења живота и рада људи међусобно споразумевање представља им безусловну потребу. Сада се она решава тако што се јесу језици великих народа, односно држава намећу осталима.

То није трајно нити ваљано решење. Осећа се потреба за језиком који би на изванредан начин био матерњи свим људима. Овај захтев посебно се поставља у животу и раду људи у космосу. Потребно је стога да лингвистика приступи конципирању васионског језика и речника. У вези са тим ваља утврдити колико томе може допринети есперанто.

19. Завршна напомена. У уводу овог излагања истакли смо да људе све више заокупља загонетка какав им је крајњи исход на Земљи. Узимајући у обзир природне и друштвене токове о којима смо овдје овом приликом говорили, томе ћемо додати још и ово.

Живот људи на Земљи тече под деловањем природних сила и кроз њихове друштвене процесе. Дуго времена људи су мало познавали силе природе, па су их њене непогоде и катаклизме масовно уништавале. За извесне катаклизме (пад метеора на Земљу) неки истраживачи тврде да су оне некада уништиле цео живот на њој. Да ли се то десило и да ли се после тога живот на Земљи обновио процесом живота, или није био посве уништен, па је уз опорављање наставио да се развија - још се не зна. Но, јесно се види да непогоде и катаклизме природе нису уништиле живот на Земљи.

Други вид масовног уништавања људи јесу њихови међусобни сукоби. И што време на Земљи више одмиче, сукоби људи се заоштравају. У ратовима који се непрекидно и непрестално воде и другим сукобима људи

масовно страдају. Оружје и друга средства за убијање људи више се усавршавају него друга оруђа. Човек човеку постаје највећи непријатељ. Некада су за људе највећу опасност представљале непогоде природе (поплаве, суше, епидемија, земљотреси) а данас су то њихови међусобни сукоби. Ратови су неупоредиво више усмртили људи и уништили њихових добара него све непогоде природе. У новије време неки политичари раде на спречавању ратова и других сукоба људи. На томе раде Уједињене нације. Ефекат тога је скроман. Не отклањају се узроци ратова и других сукоба људи.

Но, и поред деловања негативних чинилаца у друштвеним процесима, број становника на Земљи рапидно се повећава (нарочито у заосталим срединама). То даје привидан утисак да живот на Земљи јача. Ово повећање становништва на њој ремети њену природну равнотежу. Слаби се њена виталност и виталност људи. Смањују се добра од којих они живе. Данашњи људи технички су неупоредиво опремљени него раније, али то није елемент њихове виталности. Данашња генерација по виталности су слабије од ранијих. Ови и остали негативни процеси у Људском друштву погађају виталност Земље. Тиме се смањује виталност човечанства на њој - и људи треба тога да буду свесни.

Цела природа, укључујући ту и људство, је непрекидни и бесконачни историјски ток. Сви процеси у природи и друштву су историјски токови. Свака ствар има своју историју. Ван историје не дешава се ништа. Историја је универзална матрица свега што постоји, укључујући ту и људе.

Овом напоменом желимо подсетити читаоце да популарисање науке о васиони и положају човека у њој представља један од значајних чинилаца у отклањању штетних друштвених токова на Земљи. Живот људи у космо-су који је почео и који ће се убрзавати, показује да је њихово данашње понашање умногоме ситничарско, тривијално, саможиво и да га ваља поправљати. Ако се то не учини, негативни друштвени процеси ће се убрзати. Ако би ово излагање подстакло читаоце да размишљају о овој теми - био би то његов позитиван ефекат.

Prof Dr Vukašin Pešić

HISTORISCHE UND PHILOSOPHISCHE ERKENNTNIS DES WELTALLS

RESUMMEE

Die Menschen strebten seit Menschengedenk nach, was alle, was sie beobachten, ist, wovon kommt es her. Wir leben in einer Zeit, in welcher manche theoretische Thesen aufgrund der Entwicklung derz. B. Kosmonautik bezweifelt oder bestätigt werden können. Das weckt noch mehr einen Wunsch, die ungelösten Geheimnisse zu erfahren, auf. Die Wissenschaft hat viele Ratsel erklärt; doch, es blieb noch vieles, was auf Entdeckung erst wartet.

Die gesamte Thematik ist auf 18 Themen, die selbst koherente Gesamtheiten vorstellen, geteilt. Es ist offenbar, dass die Zahl der Menschen auf der Erde trotz allen Katastrophen, die die Menschheit treffen, wachset. Soll das vielleicht bedeuten, dass das Leben auf der Erde unaufhörlich starkt? Die Frage bleibt inzwischen ohne Antwort.